NUH KANUNLARI'NIN KÖKENİYLE İLGİLİ GÖRÜŞLER ÜZERİNE

Eldar HASANOV*

Özet

Nuh Kanunları kavramı ilk olarak Rabbinik kaynaklarda zikredilmektedir. Fakat kaynaklarda yer alan bilgiler birbirileriyle ittifak halinde olmadığı gibi bazen bir kaynakta yer alan bilgiler kendi içerisinde de çelişmektedir. Bu nedenle Nuh Kanunları'nın Yahudi ilahiyatında temel olmayıp sonradan çeşitli nedenlerden dolayı ortaya atıldığı iddia edenler olmuştur. Bu iddialar bahis konusu kavramın kökeni konusuna eğilmiş, onu ortaya çıkaran sebepleri bulmaya çalışmıştır. Makalede bu görüşler tanıtılarak tutarlılık bakımından analiz edilecektir.

Anahtar Kelimeler: Yahudiyât, Nuh Kanunları, kökenle ilgili geleneksel olmayan görüşler.

ON THE CONCEPT OF NOAHIDE LAWS'S ORIGIN

Abstract

The concept of Noahide Laws is firstly mentioned in Rabbinic sources. But these sources contradict each other about the content of this concept. Moreover, there are some sources which are not in harmony in regard of their information. Therefore, there are various opinions about the origin of Noahide Laws. These opinions claim that the concept of Noahide Laws is not basic in Judaism and put forward later due to various causes and try describe these causes. This article tries to introduce these opinions and analysis their consistency.

Keywords: Judaica, Noahide Laws, non-traditional opinions on the issue of origin.

* Dr. Felsefe ve Din Bilimleri-Dinler Tarihi, eldarhasanov@hotmail.com

Giriş

Yahudiliğe göre ilahi hükümler ilk insandan itibaren caridir; Sina'da Tevrat'ın verilmesinden önceki dönemde de yeryüzü ilahi hükümlerle düzenlenmiştir: Bu hükümler Yahudi ilahiyatında bir kavram olarak Nuh Kanunları adlanır. Âdem ile başlayan ilahi hükümler sonradan Nuh'a da verildiği kabul edilir. Tanah'ta[1] Âdem'e ilk hitap olan pasaj[2] Rabbinik düşüncede Nuh Kanunları kavramının paradigmatik altyapısı işlevini görmüştür.[3] Yine Tevrat'ta anlatıldığı üzere Tanrı, Tufan'dan sonra Nuh ile ahitleşmiş ve ona birtakım hükümler vermiştir.[4] Nuh Kanunları bir kavram olarak Tanah'ta açık bir şekilde zikredilmediği için rabbiler çeşitli yorumlara başvurarak bu kavramı ona dayandırmaya çalışmışlardır. Buna binaen bu kavramın Rabbinik düşünce ürünü olduğu söylenebilir.

Nuh Kanunları kavramıyla ilgili Yahudi kaynaklarında çeşitli görüşler mevcuttur. Bu görüşler, geleneksel ve geleneksel olmayan şeklinde ikiye ayrılır. Geleneksel görüşler bahis konusu kavram hakkında Rabbinik kaynaklarda yer alan görüşlerdir. Bu görüşler kendi içinde ihtilaflı tutum arz etmektedir. Çünkü burada da söz konusu kavramın içeriğini teşkil eden hükümlerin sayısı hakkında hâkim tek bir görüş bulunmamaktadır. Kaynaklardan bazısında bu sayının yedi olduğu geçmekteyse de bazılarında da otuz olduğu bilgisi mevcuttur. Sayı ihtilafından başka, içerikle ilgili ileri sürülmüş hükümler üzerinde ittifak edildiği de söylenemez. Hem yedili sistemde hem otuzlu sistemde hükümlerin neler oldukları konusunda farklı görüşler sergilenmiştir.[5]

[1] Bölüm adlarından hareketle *Torah/Tevrat*, *Neviim/Nebiler* ve *Ketuvim/Yazılar* kelimelerinin baş harflerinden oluşan bu kelime Yahudiliğe göre yazılı kutsal metin koleksiyonunu teşkil etmektedir.

[2] Tekvin 2:16. (ויצו יהוה אלהים על האדם לאמר מכל עץ הגן אכל תאכל/*Va-yitzav Yahve Elohim al ha-Adam limor mi-ḳol etz ha-gan aḥol toḥel*/Yahve Tanrı Âdem'e 'bahçede her bir ağaçtan yiyebilirsin' diyerek buyurdu.)

[3] Bu konuda detaylı bilgi için bkz. Eldar Hasanov, "Yahudi ahit geleneğinde Nuh Kanunları ve Nuhilik", (Doktora tezi, M.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2012), 79 ve dvm.

[4] Tekvin 9:1-7.

[5] Bkz. Hasanov, 79-106.

Fakat dikkat edildiğinde bu ikisinden daha yaygın ve kabul edilenin yedili sistem olduğu görülecektir. Hatta otuzlu sistemi tasnif ederken yedili sistemin bir açılımı olarak sunulduğu da görülmektedir.[6] Yedili sistem şu hükümlerden oluşmaktadır: *Avoda Zara*/עבודה זרה/[7]puta tapmaktan sakınma; *Birḥat ha-Şem*/ברכת השם/Tanrı'nın adına senada bulunma; *Şefiḥut Damim*/שפיכות דמים/adam öldürmekten sakınma; *Giluy Arayot*/גילוי עריות/cinsel ahlaksızlıktan sakınma; *ha-Gezel*/הגזל/hırsızlıktan sakınma; *Ever min ha-ḥay*/אבר מן החי/canlı bir hayvandan et kesmekten sakınma; *Dinin*/דינין/adli kurumlar tesis etme.[8]

Nuh Kanunları'yla ilgili geleneksel olmayan görüşler, köken bağlamında Yahudi entelektüeller tarafından dile getirilmiş görüşlerdir. Bu görüşler Yahudi tarihini çeşitli yönleriyle analiz ederek söz konusu kavramın ortaya çıkmasının nedenlerini bulma çabasındadırlar. Bu görüşlerden bazıları Nuh Kanunları'nın diğer hukuk sitemlerinin etkisi sonucu meydana geldiğini ileri sürmektedir. Bazıları ise böyle bir etkiden bahsetmeyerek bu kavramın şartlar gereği ortaya çıktığını ifade etmektedirler.

A-Hitit Hukuku Etkisi

Nuh Kanunları'nı Yahudilikte temelli bir olgu olarak görmeyen bu görüş, bahis konusu kavramın rabbilerin Hitit Hukuku'ndan etkilenerek düzenlediklerini ileri sürmüştür. Bu konudaki bilgiler Yahudi kaynaklarından ikisinde geçmektedir. Bunlardan ilki ortaçağa ait *Yalkut Şim'oni* adlı tefsir kitabıdır. Yazarının kim olduğu kesin belli olmayan bu eser aslında Nuh Kanunları'nı Hitit Hukuku'nun etkisiyle ortaya çıktığını söylemeyip başka bir konudan bahsederken böyle bir bilgi verdiği için bu iddiaya delil olarak gösterilmiştir. Eser

[6] Menahem Azariyah De-Fano, *Sefer Asarah Maamarot* (Amsterdam: 1649), Hikur din 3:21; Aharon Greenbaum, "Şıloşim Mitzvot şel Bney Noaḫ lefi Rav Şemuel ben Hofni Gaon", *Sinai* 37 (1973): 203-204.
[7] Bu hüküm bazı kaynaklarda '*Avodat elilim*, *Avodat ḳoḥavim*' şeklinde de zikredilmiştir.
[8] B.Sanhedrin 56a; Rambam, *Mişne Tora*, Melaḫim 9:1.

İsrailoğulları'nın Sina'da vahye mazhar olmadan önce Marah'ta aldıkları hükümler konusunu ele aldığında şöyle demektedir:

> "…Marah'ta İsrailoğulları'na on hüküm buyruldu. Bunlardan yedi hüküm daha önce Hititlerin kabul ettikleri hükümlerdi…"[9]

Nuh Kanunları'nın Hitit Hukuku etkisi sonucu ortaya çıktığı iddiası 20. yüzyılın önemli Talmud uzmanlarından Hayim Tşernovitz (v. 1949) tarafından dillendirilmiştir. *Yalkut Şim'oni*'ye atıf yapan Tşernovitz, Nuh Kanunları'nı Hitit Hukuku'yla ilişkilendirmiştir. Burada onun dayanak noktası Tanah'ta İbrahim'le ilgili yer alan bilgilerdir. Konuyu Sina öncesi döneme ait hukuk bağlamında ele alan Tşernovitz, yorumlarını ilahi hukukun bu dönemde de yürürlükte olduğu şeklindeki Rabbinik kanaate dayandırır. Tanah'ta geçen "*annen Hititli, baban Amorlu'ydu*"[10] pasajından yola çıkarak burada kastedilenin İbrahim ile Sara olduğunu, eşini gömmek için Hititlilerden toprak isteyen[11] İbrahim'in onlarla kaldığını ifade eder. Tevrat'ta İbrahim ve ilahi hükümler bağlamında geçen pasajı[12] zikreden yazara göre içerisinde İbrahim'in de kurallarını barındıran Hitit Hukuku adaletli hüküm ve kurallarından dolayı doğru kaideleri içeren bir kitap şeklinde tanınmış, böylece o dönemde bölgede kabul görmüştür. Bu karakterine ilaveten Hitit Hukuku krallar tarafından yürütülen istilalar yoluyla Asya'da evrensel bir mahiyet kazanmış, bölgedeki diğer kavimler tarafından da benimsenmiştir. Nitekim bu bağlamda Musa ve ilahi hukukla ilgili pasajı zikrederek[13] bununla mezkûr hukukun Sina vahyinden önce İsrailoğulları tarafından da kabul gördüğünü ima eden yazara göre Hitit Hukuku özellikle cinsel suçlar ve aile meseleleri başta olmak üzere birçok alanda Tevrat'la benzeşmektedir. Tüm bunların

[9] *Yalkut Şim'oni*: *Midraş al Tora, Neviim ve Ketuvim* (Yeruşalayim), Beşalah 257.67.
[10] Hezekiel 16:45.
[11] Tekvin 23:2 ve dvm. Ayrıca bkz. Manfred R. Lehrmann, "Abraham's Purchase of Machpelah and Hittite Law", *Bulletin of the American Schools of Oriental Research* 129, (1953): 15-18.
[12] "*Çünkü İbrahim Benim sözümü dinledi. Uyarılarıma, emirlerime/mitzvotay/*מצותי*, kurallarıma /ḫukotay/*חקותי *ve talimatlarıma/torotay/*תורתי *bağlı kaldı.*" (Tekvin 26:5)
[13] Çıkış 18:14-22. Bu pasajlarda Sina vahyinden önce Musa ve seçtiği insanların hâkimlik yapmalarından bahsedilmektedir.

rabbilerin Hitit Hukuku'na hoşgörüyle bakmasına neden olduğu kanaatine dayanarak Tşernovitz "… *bu denilenler Nuhoğulları'nın yedi hükmü anlayışının temeli işlevini görmüştür*" der.[14] Tşernovitz'e göre Hititlerin tarih sahnesinden kalkmasıyla Hitit Hukuku'na atıf yapmanın da artık bir anlamı olmayacağı düşünülmüş ve bu nedenle rabbiler söz konusu hükümleri Tevrat'ta ilahi hükümlere muhatap olarak sunulan Nuh'a isnat etmişlerdir.[15]

Fakat bu iddia, genel Yahudi düşüncesini dikkate alındığında, gerçeğe uygun düşmemektedir. Her şeyden önce İbrahim Nuh'tan sonra yaşamıştır ve kendisine birtakım yeni hükümler verilse de, Yahudi geleneğinde bir kaide olarak Sina vahyi öncesi insanlar Nuhî sayıldığı için, İbrahim de bir Nuhî'dir.[16] Bu bakımdan, İbrahim'in uyguladığı hükümler de Nuh Kanunları kavramı içerisinde değerlendirilmelidir. Dolayısıyla, Tşernovitz'in iddiasını kabul etsek bile Hitit Hukuku ile karışmış olan hükümler İbrahim'e değil Nuh'a ait olan hükümler olacaktır. Nuh İbrahim'den daha önce yaşadığı için bu iddia tarihsel olarak gerçeğe uygun düşmemektedir. Bunun dışında, Nuh Kanunları konusunda uzman olan David Novak bu iddianın temellendirilmesine rağmen inandırıcı olmadığını ifade etmiştir. Şöyle ki Tşernovitz, *Yalkut Şim'oni*'deki metni Talmud'daki metnin karşısına yerleştirip *Yalkut*'taki metni orijinal metin kabul etmekle en azından kronolojik bir yanılgıya düşmektedir; çünkü *Yalkut Şim'oni* dönem itibariyle ortaçağ ürünü olup Talmud'dan yaklaşık bin yıl sonra kaleme alınmıştır. Oysaki Tşernovitz konuyu bu açıdan dikkate almamış, ayrıca sadece bir yerde işaret edilmesi hasebiyle de *Yalkut Şim'oni*'deki bu referansın müstensih

[14] Haim Tşernovitz, *Toldot ha-Halaḳah: ḳolel şalşelet ha-kabalah ve hitpaṯut ha-Torah şebe-al peh mitoḥ şıroşeyha u-mekoroteyha me-reşitah ad ḥatimat ha-Talmud* (New York: Vaad ha-Yovel, 1945), I, 334-336.
[15] Tşernovitz, I, 334-336.
[16] Bu konuda bkz. B.Hullin 100b; Genesis Rabbah 18:5, dn. 3; Steven Wilf, *The law before the law* (Lanham: Lexinton Books, 2008), 53-54, 76. İbrahim'in ilk Yahudi olarak da nitelendirildiği görülür. (Yitzhak Ginzburgh, *Kabbalah and the meditation for the nations*, haz. Moshe Genuth, (Jerusalem: Gal Einai, 5767/2006), 57.)

hatası olabilme ihtimalini de göz ardı etmiştir.[17] *Yalkut Şim'oni*'nin Nuh Kanunları'nı Hititlere isnadı kitap boyunca sadece bir yerde geçmiştir. Kaynakta diğer birçok yerde sayı verilerek veya verilmeyerek bu kavramdan bahsedildiği halde[18] Hititler sadece işaret edilmiş pasajda zikredilmiştir. Hatta bir önceki satırda yedi hükümden bahsederken kaynak bunları "Nuhoğulları'na buyrulan yedi hüküm" şeklinde, geleneksel görüşe tam uygun bir üslupta sunmuştur.[19] Ayrıca, Hititler'in yedi Kenanlı kavimden biri olarak Tevrat'ta kınandıkları gerçeğinde de[20] dikkat edilmelidir. Rabbinik düşünceye göre Tanrı, -Nuh Kanunları'nı da içeren- Tevrat'ı Kenanlılara sunduğunda onlar kabul etmemişlerdir;[21] rabbinik düşüncede Hititler ilahi hukuka sahip bir kavim olarak görülmemiştir. Nitekim Sina öncesi dönemde, Marah'ta verilen hükümler konusu Talmud'da anlatıldığında da Hititlerden bahsedilmemiştir.[22] Dolayısıyla, kutsal metne sahip olan Yahudi din âlimlerinin, bu kavimden birtakım hukuki hükümler kabul ederek onları Nuh Kanunları adıyla düzenlemesi mantığa uygun gözükmemektedir.[23]

B-Roma Hukuku Etkisi

Nuh Kanunları'nın Roma Hukuku'nun etkisi sonucu formüle edildiğini savunan bu görüş, 20. yüzyılın önemli Talmud uzmanlarından olan Boaz Cohen (1899-1968) tarafından ileri sürülmüştür. O, Nuh Kanunları'nın Yahudi din âlimlerinin Yahudi olmayanlarla ilişkilerde onlara münasip bir statü sağlama

[17] David Novak, *The image of non-Jew in Judaism: a historical and constructive study of the Noahide Laws* (New York: The Edwin Melen Press, 1983), 10.
[18] Örneğin bkz. *Yalkut Şim'oni*, Bereşit 2:4 ve dvm, Şemini 11:35, Aherey Yeh 187:33.
[19] *Yalkut Şim'oni*, Beşalah 257.67. Bu satırda İsrailoğulları'na Marah'ta on bir hüküm verildiği ifade edilir. Muhtemelen kaynak İsrailoğulları'ndan önce verilmiş hükümleri sayarken yedili sistemi bozamadığı için sayıyı Marah'ta verilen hükümlerle ayarlamaya çalışmıştır.
[20] Tekvin 15:20-21.
[21] Tanrı Tevrat'ı önce diğer kavimlere teklif etmiş, fakat onlardan her biri birtakım hükümleri mazeret göstererek kabul etmemişlerdir. Ama Yahudiler kabul etmişlerdir. B.Abodah Zarah 2b; *Sifre to Deuteronomy*, piska 343; *Mekhilta de rabbi Ishmael*, BaHodesh 5.
[22] B.Sanhedrin 56b.
[23] Novak, *The image of non-Jew in Judaism*, 10.

düşüncesinden ortaya çıktığını ileri sürmüştür. Cohen bunun ne zaman gerçekleştiği konusunda belirli bir tarih vermemektedir.

Roma ve Yahudi Hukuku arasında karşılıklı etkileşimden bahseden Cohen, Yahudi din âlimlerinin teolog vasıflarıyla Yahudi olmayanlardan bir şey öğrenmekte bir beis görmediklerini,[24] ancak ahkâmla ilgili meselelerde konuya bir hukukçu gibi yaklaşıp kesinlikle Yahudi Hukukunun dışına çıkmadıklarını belirtir.[25] Onları bu tavra iten şey -hukukla ilgili konularda yabancılardan yapılan doğrudan alıntının Yahudi yaşam biçimini yıkacağı ihtimaliyle- kendi dini yaşantılarını korumak hassasiyetleri olmuştur.[26] Bu bakımdan Cohen bu iki hukuk sistemi arasında bir etkileşim olmasını kabul etmiyor gözükse de dönemi analiz ederken arada mukayeseye dayalı bir atmosfer oluştuğunu kabul etmektedir. Bu atmosferi vücuda getiren şeyin dönemin yargı sistemi olduğunu belirtir.[27] Bununla düşünsel altyapı hazırladıktan sonra Cohen, Roma Hukukunda yabancılara uygulanan *İus Gentium* müessesesinin, rabbilerin zihninde Nuh Kanunları kavramı için bir model teşkil ettiğini ileri sürer.[28] Şöyle ki Roma vatandaşlarıyla yabancıların hukuki problemlerini düzenleyen hukuk sistemi olan *İus Gentium* zaman içerisinde evrensel hukuk olarak düşünülmüş ve her kavmin hukuk geleneğinde bu tarz bir müessesenin bulunduğu varsayılmıştır; bu sırada Amoraim dönemi uleması Mişna'daki yabancılarla ilgili hükümlerde birtakım uyumsuzluklar görüp bunları

[24] Helen düşüncesinin Rabbinic düşünce üzerinde etkisinin analizi ve konuyla ilgili çalışmalar için bkz. Saul Lieberman, "How much Greek in Jewish Palestine?", *Biblical and other studies*, haz. Alexander Altmann, (Cambridge: Harvard UP, 1963), 123-141. Ayrıca bkz. Ed Parish Sanders, *Jewish and Christian self-definition II: aspects of Judaism in the Greco-Roman period* (Philadelphia: Fortress Press, 1981), 64-87, 168-203.

[25] Husik Talmud dönemi din bilginlerinin Roma Hukuku'nu şüphesiz bildiklerini, hatta pratik kazuistik hedeflerle oradaki bazı kaideleri model almaları olanağına karşın teorik bağlamda kesinlikle model almadıklarını belirtir. (Isaac Husik, "The Law of Nature, Hugo Grotius and The Bible", *Hebrew Union College Annual* 2, (1925): 391.

[26] Boaz Cohen, *Jewish and Roman law: a comparative study* (New York: JTSA, 1966), I, 272.

[27] Roma yönetimi altında bulunan Yahudilerin mahkeme işlerinde pagan Roma Hukukunun uygulandığı mahkemelere değil sadece Yahudi mahkemesine başvurmaları gerektiği, fakat taraflardan birinin Roma vatandaşı olduğu durumda verilecek hükmün Roma yargı sisteminde de karşılığı bulunması gerektiği olgusu.

[28] Cohen, I, 25-27.

çözmek istemişlerdir. Cohen bunun Nuh Kanunları'nın tesisiyle sonuçlandığını ifade etmektedir. Onu tesis ederken rabbilerin, yukarıda işaret edilmiş saikle, dikkatli davrandıklarını ve *İus Gentium* müessesesinin aynen alınmayıp Yahudi geleneğine uyarlandığını iddia eder. Cohen bu konuda şöyle demektedir:

> "Nuh'un yedi hükmünü ortaya koyan düşünce Romalıların *İus Gentium* doktrinine en yakın yaklaşımdır. Çünkü her ikisi de, tabii akıl tarafından dikte edilmiş, insanoğlunun uyması gerektiğini fark ettiği birtakım hükümler olduğunu varsayar…"[29]

Her ne kadar sonradan farklı bir yaklaşım benimsemişse de, işaret edilmelidir ki Novak da ilk önce bu görüşü benimsemiş, Nuh Kanunları'nın "… *İus Gentium'un Yahudice ifadesi*" olduğunu ifade etmiştir.[30] Daha sonra bu görüşten dönen Novak, buna sebep olarak *İus Gentium* müessesesini tarihsel perspektif içerisinde yakından incelemesini gösterir.[31] Novak'a göre -ister Helenistik ister Rabbinik türlü- Yahudi Hukuk külliyatında Roma'daki *İus Gentium* kurumu veya bu işle ilgili memur makamı anılmadığı gibi Yahudi Hukukunun yabancılar için özel olarak tahsis edilmiş bir dalı da mevcut değildir. Bu bakımdan, *İus Gentium* müessesesi ile Nuh Kanunları arasında bir kavramsal karşılaştırma yapılabilirse de bunun tarihsel olarak tutarlı dayanağı yoktur.[32]

C-Makkabiler Dönemi Ürünü

20. yüzyılın önemli Talmud uzmanlarından ve Yahudi Hukuku bilginlerinden kabul edilen Louis Finkelstein tarafından ileri sürülen iddiaya göre Nuh Kanunları Makkabiler döneminde, yani M.Ö. 2-1. yüzyılda ortaya çıkmıştır. Finkelstein bu iddiasını Makkabiler dönemi hukuk düşüncesini irdelediği makalesinde temellendirmeye

[29] Cohen, I, 25-27.
[30] David Novak, *Law and theology in Judaism* (New York: Ktav Publishing House, 1974), I, 114.
[31] Novak, *The image of non-Jew in Judaism*, 41.
[32] Novak, *The image of non-Jew in Judaism*, 14.

çalışmıştır.[33] Bu kavramı aynı döneme atfedilen pseudepigrafik *Yubiller* kitabı ışığında ele alan Finkelstein, kaynaktaki hükümleri sosyal ve tarihsel bağlamda okuyarak dönemin hukuk düşüncesini irdelemeye çalışmış, sosyal ve siyasi ihtiyaçlar sonucu Nuh Kanunları'nın tesis edildiğini iddia etmiştir.

Finkelstein, *Yubiller*'in bir grubun propagandacıları tarafından halk için yazılmış olması sebebiyle, burada anlatılanların tamamının eşit düzeyde doğruluğundan bahsedilmeyeceği gerçeğini göz ardı etmese de, kaynağı dönemin hukuk düşüncesini yansıtması bakımından önemli addeder.[34] O, kaynağı sosyal bağlamda okuyarak, Nuh'un evlatlarına tavsiyelerini Nuh Kanunları'yla ilgili sahih kaynaklarda anlatılan hükümlerle karşılaştırmıştır. *Yubiller*'deki ilgili anlatıyı analiz eden Finkelstein, bu tavsiyelerin çeşitli gruplar arasındaki ihtilafı giderip ittifak oluşturmayı sağlayan, bunun için her grup tarafından kabul edilen belirli öğretilere vurgu yapmak hedefiyle yapıldığını söyleyerek bununla söz konusu kavramın o dönemdeki bütün gruplar tarafından kabul gördüğü sonucunu ima eder. Kaynaktaki hükümleri teker teker ele alarak geleneksel kaynaklardaki hükümlerle karşılaştıran Finkelstein cinsel suçlarla ilgili hükmün bu iki türlü kaynakta da aynı olduğunu, Yaratıcıya şükretme tavsiyesinin *Birḥat ha-Şem* hükmünün karşılığı olduğunu, dürüstlükle ilgili tavsiyenin *Dinin* hükmünün muadili sayılabileceğini ifade eder. Anne babaya saygı duymak ve komşuyu sevmek tavsiyelerinin, muhatapların bu günahları işleme durumunda olmadıkları için, *Şefiḥut Damim* ve *ha-Gezel* hükümlerinin yerine geçtiğini söyleyen yazar, *Avoda Zara* hükmünün de zikredilmeyerek onun yerine ayıp yerlerin örtülmesi tavsiyesinin yer

[33] Louis Finkelstein, "Some Examples of the Maccabean Halaka", *Journal of Biblical Literature* 49:1, (1930): 20-42. Daha sonra makale yazar tarafından kitabında derlenmiştir.
[34] Louis Finkelstein, *Pharisaism in the making: selected essays* (New York: Ktav Publishing House, 1972), 224-225; Finkelstein, "Some Examples of the Maccabean Halaka", 22-23.

almasını -çıplaklığı yücelten- Helen medeniyetine karşı bir tavrın[35] ifadesi olarak niteler. Finkelstein bunlara dayanarak Nuh Kanunları'nın, rabbiler tarafından kabul olunduğu üzere Âdem'le birlikte değil, Yahudilerin Helenizm'le tanışmalarından sonra ortaya çıktığını söyler. Ayrıca, *Yubiller* kaynağında bu tavsiyelerin yapıldığı yerde geleneksel kabul görmüş *Ever min ha-ḥay* hükmünün muadilinin geçmemesi, Finkelstein'e göre bu dönemde Nuh Kanunları'nın yedi değil altı hükümden oluştuğuna işaret etmektedir. Müteakip pasajlarda bu hüküm zikredilse de Finkelstein, yazarın yaşadığı günlerde kesilmeden önce bir hayvanın bedeninden et koparıp yeme yasağının, geleneksel Nuh Kanunları'ndan biri olarak görülmediğini ileri sürmekte, Rabbinik düşüncedeki Âdem'e altı hükmün verilip son hükmün Nuh'a verildiği şeklindeki genel kabulü de kendi iddiasını haklı çıkaran bir işaret olarak yorumlamaktadır.[36] Finkelstein haklı olarak Nuh Kanunları'yla ilgili anlatıların en eskisinin *Yubiller* olduğunu iddia etmektedir. Ona göre Rabbinik düşüncede konuyu ilk ele alan Tosefta[37] da *Yubiller*'in etkisinde kalmış, hatta yedi hükümden bahsettiği halde altı hüküm bilindiği için toplu halde sadece altı hükmü sayabilmiş,[38] son hüküm listeye sonradan yedili sistemin yaygınlaşmasıyla girmiştir.[39]

Nuh Kanunları'nın Makkabiler döneminin başlarında formüle edildiğini iddia eden Finkelstein, bunu dönemin sosyo-politik durumuyla ilişkilendirmiştir. Şöyle ki Makkabiler bölgede otoriteyi

[35] Yunanların Yahudi erkekleri tabi tuttukları avret mahallini örtmeme emri hem de kişinin sünnetli olup olmadığının bilinmesi içindi. Helen kültüründe sünnete olumsuz bakılırdı ve sünnetli olmaları sebebiyle Yahudilerin önlerinde birtakım engeller mevcuttu. Bu konuda detaylı bilgi ve o dönemden kaynaklar için bkz. Louis H. Feldman, *Jew and Gentile in the ancient world: attitudes and interactions from Alexander to Justinian*, (Princeton: Princeton UP, 1993), 153-158; R. Benjamin Blech, *Geçmişten günümüze Yahudi tarihi ve kültürü* (çev. E.S. Vali, İstanbul: Gözlem, 2004), 135-138.

[36] Finkelstein, *Pharisaism in the making*, 225-226; Finkelstein, "Some Examples of the Maccabean Halaka", 23-24.

[37] T.Avodah Zarah 8:4.

[38] Tosefta'nın Viyana elyazmasında ve kayıp bir elyazmasına dayalı Alfasi tahkikinde yedi hükmün tamamının zikredilmesine karşın Erfurt elyazmasına dayalı Zuckermandel tahkikinde "canlı hayvanın etini yeme hükmü" hariç tutularak sadece ilk altı hüküm zikredilmiştir.

[39] Louis Finkelstein, "The book of Jubilees and the Rabbinic Halaka", *The Harvard Theological Review* 16:1, (1923): 60-61.

ellerine aldıktan sonra buradaki ahali sadece Yahudilerden oluşmayıp onlardan başka putperestler de mevcuttu. Yahudilerin onlarla çeşitli münasebetleri olduğu gibi onlar da devlet karşısında birtakım mükellefiyetlerle sorumlu tutulmuştur. Finkelstein'e göre, tüm bunları hukuki bir temele oturtmak için yabancıların Yahudi devletindeki statüsü meselesi gündeme gelmiş, din âlimleri onların Tevrat'ın tamamına mı yoksa sadece bir kısmına mı uymaları, Şabat'la ilgili hükümlere veya gıda ile ilgili kurallara uyup uymamaları gibi çeşitli meselelere cevap bulmaya çalışmışlardır. Bu bağlamda din âlimlerinin yabancılara Yahudi devletinde anayasal statü tanıma problemi ile karşılaştıklarını, bunun sonucunda Nuh Kanunları'nın tesis edildiğini ifade eden Finkelstein şöyle demektedir: "*Bu tür sorulara cevap Nuh Kanunları'yla verildi. Makkabi uleması altı kural veya altı kurallar bütünü formüle ettiler. Bu kurallar Yahudileri bağladığı gibi yabancılar üzerinde de bağlayıcıydı.*"[40] Bu kurallar vatandaşların Yahudi geleneğince düzenlenen hükümlere uymalarını talep ederek sosyal düzeni temin etmekteydi. Bunun ötesinde, Nuh Kanunları vasıtasıyla hâkim dine saygı temin ediliyordu; Tanrı'ya küfredilmediği gibi putlara tapma da reddediliyordu.[41]

Fakat bu iddia tutarlı olmayıp çeşitli açılardan Rabbinik düşüncede kabul edilen bazı esaslara uygun düşmediği gibi dönemin sosyal tarihiyle de ters düşmektedir. Öncelikle bu iddia Nuh Kanunları'nın Sina vahyi öncesi dönemi ilahi hukuk düşüncesini temsil edip dünyanın hiçbir zaman ilahi hukuktan yoksun olmadığı şeklindeki Rabbinik ön kabulle uyuşmamaktadır.[42] Söz konusu kavramın Makkabiler dönemi gibi geç bir dönemde başlatılması bu esasla

[40] Finkelstein, *Pharisaism in the making*, 227; Finkelstein, "Some Examples of the Maccabean Halaka", 25.
[41] Finkelstein, *Pharisaism in the making*, 227; Finkelstein, "Some Examples of the Maccabean Halaka", 25.
[42] İlahi hukukun Sina vahyinden önce de bilinmesi ve hatta İbrani Atalar'ın Tevrat'ı bilmesiyle ilgili bkz. B.Yoma 28b; Kiddushin 82a; *Midrash Tanhuma*, Lekh-Lekha 1, 14; Wilf, 27.

bağdaşmayıp onu reddedici niteliktedir.[43] Ayrıca, Jacob Agus haklı olarak bu tarz açıklamanın dönemin sosyal düzeniyle de pek uyuşmadığını belirtmiştir. Agus bu görüşüne Makkabiler'den Hyrkanus tarafından gerçekleştirilen zorla Yahudileştirme örneklerini delil göstererek[44] o dönemde bölgede Yahudiler tarafından herhangi bir dini toleranstan bahsedilemeyeceğini,[45] bir hoşgörü saikiyle din adamlarının yabancılar için uygun bir hukuki statü oluşturma gayreti içine girmeyeceklerini söyleyerek Finkelstein'in görüşünü reddetmiştir.[46] Bu iddiaya başka bir eleştiri ise Novak'tan gelmiştir. Novak da Agus gibi konuya sosyal tarih perspektifinden yaklaşarak Finkelstein'in görüşünün doğru olmadığını kanıtlamaya çalışmıştır. O, Makkabiler döneminde devlet yönetiminde Saduki akımının bulunduğunu ve bilindiği üzere onların sözlü vahiy diye bilinen bir kaynağı kabul etmediklerini belirterek, Nuh Kanunları'nın da Tevrat'ta açık bir şekilde geçmeyip sözlü vahiy mahsulü olmasına ve hatta Tevrat'ta yabancılara Yakup'un hükmünün uygulandığı anlatısına[47] dikkat çekmiştir. Bununla bağlantılı olarak da bu kavramın Sadukiler tarafından tatbik edilemeyeceğini, ayrıca rakip Ferisi akımının doktrininin teorik olarak bile kabul edilmeyeceği gerçeğini dile getiren Novak, o dönemde Nuh Kanunları'nı teşkil eden hükümler manzumesinde yer alan *Dinin* hükmüyle ilgili hiçbir yazılı verinin bulunmadığını ileri sürerek Finkelstein'in görüşünü reddetmiştir.[48]

[43] Rabbinik düşüncede temel esaslar ve bağlantılarıyla ilgili bkz. Max Kadushin, *Organic Thinking: a study in Rabbinic mind* (New York: Bloch Publishig Company, 1972), 179-185, 211-218. Kitap boyunca konu çeşitli açılardan ele alınır.
[44] Hyrkanus'un İdumea'lıları sünnet olmaya ve Yahudi şeriatının diğer kaidelerine uymaya mecbur etmesi örneği. Josephus Flavius, *Antiquites of the Jews*, 13:9.1. Benzeri olaylar için bkz. a.g.k., 13:11.3, 13:15.4. (Kullanılan kaynak: *Josephus: Complete Works*, (çev. William Whiston, Michigan: Kregel Publications, 1960.) Ayrıca bkz. Morton Smith, "The Gentiles in Judaism 125 BCE-CE 66", *The Cambridge history of Judaism III: the early Roman period,* haz. W. Horbury, W.D. Davies, J. Sturdy, (Cambridge UP, 2001), 194 ve dvm.
[45] Bu konuda bkz. Uriel Rapaport, *Taamulah datit şel Yahudim u-tnuat ha-hitgayrut be-yamey ha-Bayit ha- Şeni*, Doktora Tezi, Universitat İvrit, 1965, 67-72.
[46] Jacob B. Agus, "Review of Pharisaism in the Making", *Conservative Judaism* 28:3, 64-65. İleride de ifade edileceği üzere Agus Nuh Kanunları için farklı bir köken sunar.
[47] Tekvin 34:14-24.
[48] Novak, *The image of non-Jew in Judaism*, 13.

D-II. Mabet Dönemi Ürünü

Nuh Kanunları'nın II. Mabet döneminde ortaya çıktığını iddia eden bu görüşü 20. yüzyılın Karşılaştırmalı Dinler ve Yahudilik alanlarının önemli uzmanlarından olan Joseph P. Schultz ileri sürmüştür. Konuya sosyal tarih metodunu uygulayarak yaklaşan Schultz, Nuh Kanunları'nın aslında II. Mabet döneminde Sina öncesi dönemi insanlarının hukuk anlayışına ilişkin arama çabalarına dayandığını, bu konuda ileri sürülen izahların zaman içinde gelişerek Nuh Kanunları kavramı hüviyeti kazandığını ileri sürmüştür. Konuya ilişkin genel yaklaşımı analiz edildiğinde Schultz'un Nuh Kanunları'nı kaynak bakımından Tabii Hukuk kuramına, işlevsellik bakımından Yahudilikteki ihtida olgusuna dayandırmaya çalıştığı görülmektedir. Hukuk düzeni hakkında Rabbinik kaynaklardan başka yerde bilgi bulunmayan Sina öncesi dönemi hukuk anlayışıyla temin edilmesini bu kuramla açıklayan Schultz, insanların akıl yoluyla tabiattan birtakım hükümler çıkardığını ve bunların da rabbiler tarafından söz konusu kavramın dayanağı fonksiyonu gördüğünü savunur. Nitekim Nuh Kanunları'nın Yahudiliğe geçişte bir köprü işlevi gördüğünü ifade eden Schultz, bu yolla henüz tam ihtida etmemiş olan yerleşik yabancının (*ger toşav*), Yahudiler tarafından kabul görmüş bu kimlikle dünyada hukuki koruma altına alındığını ve tam Yahudi olmaya teşvik edildiğini ileri sürmüştür. Nitekim bu hedef için onlara yönelik bir psikolojik etken olarak da Sina öncesi dönemde yaşayan Nuh ve Atalar gibi çevredeki pagan kültürle irtibatlarını kesmeleri ve Yahudi hayat tarzını benimsemelerinin önerildiği görüşündedir.[49] Schultz'a göre, II. Mabet döneminde sadece bir düşünce şeklinde mevcut olan Sina öncesi dönemde herhangi bir hukuk düzeninin var olup olmadığı, eğer var

[49] Bu konuda bkz. Joseph P. Schultz, "Two views of the Patriarchs", *Texts and Responses: studies presented to Nahum N. Glatzer on the occasion of his Seventieth birthday by his students,* haz. Michael A. Fishbane, Paul R. Flohr, (Leiden: Brill, 1975), 47-49; Joseph P. Schultz, *Judaism and the Gentile faiths: comparative studies in religion* (New Jersey: Associated UP, 1981), 359-362.

olmuşsa bu düzenin nereden edinildiği meselesi konusunda döneme ait kaynaklarda yer alan çeşitli açıklamalar, Rabbinik gelenekteki Nuh Kanunları için fikirsel dayanak teşkil etmiştir. Döneme ait çeşitli apokrif kaynaklarda ve Filon'un eserlerinde söz konusu düşüncenin izini süren Schultz buradaki sistemsiz ve anonim durumundaki bu izahların sonradan Nuh Kanunları şeklinde kuramsallaştırıldığını söyler. "*Böylece, Tannaim döneminden önce bu hükümlerin hem Yahudiler hem yabancılar için ortak olduğunu vurgulayan bu akım, rabbilerin Nuh Kanunları formülüyle doruk noktasına ulaştı*"[50] sonucuna varan Schultz'a göre konuyla ilgili ilk bilgi veren apokrif kaynaklardaki bu anlatılar, o dönemde böyle bir düşüncenin var olduğuna işaret etmektedir. II. Mabet döneminde bazı hükümlerin diğerlerine nispeten daha fazla öne çıkarıldığını söyleyen Schultz bunu örneklerle destekler ve Nuh Kanunları'nın içeriğini oluşturan hükümleri de bu çerçevede görmektedir.

Schultz, Sina öncesi dönemin ilahi ahkâma itaat bakımından Yahudilikte ihtida olgusu için önemli bir işlevi olduğu görüşündedir. Ona göre bu dönemde ihtida faaliyetlerini yaygınlaştırmak ve yeni Yahudi olanları sıkıntıya sokmamak için rabbilerin teşebbüsleri Nuh Kanunları'nın doğuşuyla sonuçlanmıştır. Muhatapların durumunu Sina öncesi dönemdeki insanların durumuyla karşılaştıran Schultz, bu dönemde ilahi hukuktaki hükümlerin giderek arttığını delil getirerek söz konusu kavramın rabbilerin ihtida hareketlerini kolaylaştırılmasını sağlama amacına hizmet ettiğini iddia etmiştir. O, rabbilerin Nuh Kanunları'nı tesisini izah ederken, onların buradaki hükümleri aslında Musa'ya verilen hükümler[51] içerisinden seçtiklerini ileri sürmüştür. Ona göre Nuh Kanunları'nı teşkil eden hükümler Musa'ya verilmiş hukuk ve ahlakın külli kaidelerine yapılmış birtakım ilavelerdir. Schultz rabbilerin konuyla ilgili görüşlerini analiz etmiş ve onların

[50] Schultz, "Two views of the Patriarchs", 48.
[51] On Emir ve Levililer 19'daki *Kutsallık Yasaları*'nda yer alan kurallar manzumesi gibi.

mühtedilerden ilk başta Nuh Kanunları'nı oluşturan bu hükümlerle mükellef tutularak tedricen ahkâmın tamamıyla yükümlü olacaklarını beklediklerini iddia ederek bu girişimi "*yabancıların Yahudi olmaları için ilk adım*" şeklinde nitelendirmiştir.[52]

E-II. Mabet Sonrası Dönemin Ürünü

Nuh Kanunları'nın II. Mabet'in düşmesinden sonra, yani en az M.S. 70'li yıllardan sonra ortaya çıktığını iddia eden bu görüşü, Geleneksel Yahudilik akımının kurucu ve öncülerinden olan David Novak ileri sürmüştür. Novak konuyla ilgili bilgi veren kaynakların Tannaim döneminden geriye gitmediği gerçeğinden hareketle Nuh Kanunları düşüncesinin bu dönemde, "*daha net olarak, Mabet'in yıkılması ve Hıristiyanlığın ortaya çıkışından sonra*" sadece düşünce boyutunda ortaya çıktığını ileri sürmüştür.[53]

Novak, Nuh Kanunları'nın bir düşünce olarak Yahudilerle yabancılar arasındaki karşılıklı irtibatın sonucu olan doğal ihtiyaçtan kaynaklandığı görüşündedir. O, Yahudilikte ihtida olgusunu merkeze yerleştirip söz konusu kavramın ortaya çıkışını bununla ilişkilendirir. II. Mabet'in yıkılmasından sonra artık Yahudi ile yabancı kimliği arasında kalın çizgiler çizilip "*potansiyel Yahudi*" kimliğinin ifadesi olan *Ger Toşav* müessesesinin işlevini kaybetmesi olgusunu dayanak noktası kabul eden Novak'a göre, bu durumda rabbiler herkes tarafından kabul gören *Ger Toşav* müessesesini yeni bir kavramsal şekle sokarak Nuh Kanunları'nı tesis etmişlerdir. Onlar bununla hem Yahudilik öncesi hem Yahudilikle paralel dönemde var olan meşru bir kimlik modeli oluşturmayı hedeflemişlerdir; bu model, Nuh Kanunları'na uyan *Ben/Beney Noaḥ*, yani Nuhoğulları modelidir ve *Ger Toşav* müessesesinin felsefî yansımasıdır. Novak'a göre, teorik arka planda, Sina vahyinden önce de ilahi hukuka sahip olan ve sonradan Sina

[52] Schultz, "Two views of the Patriarchs", 47-49; Schultz, *Judaism and the Gentile faiths*, 359-364.
[53] Novak, *The image of non-Jew in Judaism*, 29.

vahyinde İsrailoğulları'na hükümler verilince bu hükümlere uymayıp Yahudi olmadan da hayatına devam eden ve önceki hukuka bağlılığını sürdüren meşru kimlik modeli tasarlanmıştır. Novak, *Ger Toşav* müessesesiyle Nuhoğulları modelinin birbirine benzemesi gerçeğinin, Yahudi tarihinde Halaka ile onun felsefi yansıması arasında mühim ortak noktayı oluşturduğunu ifade eder; hukuki bir hüküm şeklinde var olan olgu sonradan kuramsallaşmıştır.[54] Nuhoğulları kimliğinin pratikte uygulanmasıyla ilgili hiçbir tarihi veriye rastlanmadığını ifade eden Novak, Sina öncesi dönem hukukunu yansıttığı düşünülen Nuh Kanunları'nın, II. Mabet'in düşmesiyle Yahudi Hukukunun bir siyasi otoriteye dayanmadığı bir dönemde hukuk düzeninin nasıl olması gerektiği sorunu üzerine ortaya atılmış bir teori olduğunu savunur. Bu teoriye göre, artık Yahudi devletinin var olmadığı bu yeni dünya düzeninin Nuh Kanunları ile düzenlendiği kabul edilen Sina öncesi döneme kıyaslanarak yabancıların o dönemdeki insanlarla aynı statüde görülmesi gerekmektedir. Novak, Nuh Kanunları ile bu zihinsel arka plandaki verilerin sistemli bir biçime sokulduğunu, nitekim ilgili hükümlerin kendi başına akılla bilinebilecek türden hükümler olduğunu ve bu hükümlerle asgari ahlak, güvenlik ve sağlık standartlarının göz önünde tutulduğunu, Nuh Kanunları'nın bir düşünsel kavram olarak bu atmosferde şekillendirildiğini savunur. Nitekim bu görüşüne delil olarak söz konusu kavramın tarihin herhangi bir döneminde Yahudi yönetiminde yaşayan yabancılara tatbik olunan kurallar manzumesinden çok, teolojik hukuki bir kavram olduğunu belirtir.[55]

Nuh Kanunları'nın ortaya çıkışına tarihsel temel bulmak için Novak, İmparator Hadrian (117-138) dönemini Yahudi düşünce

[54] Novak, *The image of non-Jew in Judaism*, 29; David Novak, "The origin of the Noahide Laws", *Perspectives on Jews and Judaism: essays in honor of Wolfe Kelman*, haz. Arthur A. Chiel, (New York: The Rabbinic Assembly, 1978), 302-303.
[55] Novak, *The image of non-Jew in Judaism*, 34. Ayrıca bkz. Novak, "The origin of the Noahide Laws", 303 ve dvm.

sisteminde önemli bir nokta olarak nitelemektedir. Bu dönemde Yahudi öğretisinin yasaklandığı ve bu yasağa uymamanın ölümle cezalandırıldığı olgusunu[56] delil gösteren Novak, ölüm tehlikesi karşısında R. Akiba'nın Tevrat ahkâmına uyma yerine Tevrat okumayı tavsiyesinin genel kabul gördüğüne[57] atıf yapar ve Lydda'da[58] rabbilerin bu atmosfer içerisinde hükümlere uyma konusunda asgari sınır belirlemelerini Nuh Kanunları'nın ilk düşünsel tohumları olarak niteler. Bu asgari sınır puta tapma, zina etme ve adam öldürme olup insan bunları işlemek yerine ölümü tercih etmelidir.[59] Novak mezkûr üç fiilin seçilmesine yönelik açıklamasında bunların "*zatı itibariyle ağır günahlar olup sadece açıktan değil mahrem alanda da yapılmaması, …*"[60] gerektiğini, bunlardan sakınmanın sadece vahiyle bilinmediğini, insan aklının da bunu gerektirdiğini ifade eder. Nitekim Nuh Kanunları'nın evrensel niteliğini/hedefini[61] göz önünde bulundurarak içeriğini teşkil eden hükümlerin akıl yürütmekle elde edilebileceğine Amoraim'den de destek bulur[62] ve evrensel hedefli bu hükümlerin rasyonel olduklarını ifade eder. Ayrıca, cezalarla ilgili yoruma[63] da dikkat çekerek bu üç hükmün Nuh Kanunları'nın temel hükümleri olduğunu söyler. Bu sunumla altyapıyı hazırlayan Novak, rabbilerin yabancılar için de bu tarz bir sınır düşünmüş olabileceklerini dile getirerek "*…bu zamanda*

[56] Örn. B.Abodah Zarah 18a. Bu konuda detaylı bilgi için bkz. Salo Wittmayer Baron, *A social and religious history of the Jews* (New York: Columbia UP, 1958), II, 122-126; Martin Goodman, *Rome and Jerusalem: the clash of ancient civilizations* (London: Penguin Books, 2007), 445-511.
[57] B.Kiddushin 40b; B.Baba Kamma 17a. Dönemin dini atmosferi için bkz. Louis Finkelstein, *Akiba: scholar, saint and martyr* (New York: Covici Friede Publishers, 1936), 259-271.
[58] Lydda şehri Sanhedrin'in yerleştiği şehir olup önemli rabbiler burada oturmuştur. Detaylı bilgi için bkz. Michael Avi-Yonah, "Lydda", *Encyclopaedia Judaica (EJ)*, 2. bsk., XIII, 294.
[59] B.Sanhedrin 74a; P.Sanhedrin 3:5.
[60] Novak, *The image of non-Jew in Judaism*, 29.
[61] Rabbinik sistematik düşünce uzmanı Kadushin, Rabbinik değerlerden *Dereh Erez* kavramını açıkladığında bazı hükümlerin evrensel bir nitelik taşıyıp insanlığın ortak değeri olduğunu ifade ederek mezkûr üç hükmü de burada saymıştır. Detaylı bilgi ve kaynaklar için bkz. Max Kadushin, *Worship and ethics: a study in Rabbinic Judaism* (New York: Bloch Publishing Company, 1963), 42-46.
[62] B.Yomah 67b.
[63] Nuhî bir kişi sadece burada geçen üç fiili işlediğinde ölüm cezasına çarptırılır. (B.Sanhedrin 57a.)

yabancılar için de asgari, zaruri birkaç hükmü içeren kavramın geliştirilmiş olduğunu söyleme cesaretini gösteriyorum" demektedir.[64]

Novak Nuh Kanunları'nı oluşturan hükümleri analiz ederek rabbilerin bu hükümlere akılla ulaşırken bile Yahudi geleneğinde oturmuş temellere dayandığını ifade etmiş, kendi görüşüyle geleneksel görüşün arasını maksimum ölçüde telif etmeye çalışmıştır. Bu kavramın Sina vahyi öncesi dönemi kapsadığı temelinden hareketle, Tanah'tan bu döneme ilişkin pasajları zikrederek rabbilerin bu pasajlardan yola çıktığını ve söz konusu kavramı tesis ettiklerini iddia etmiş ve Rabbinik kaynaklardan iddiasını destekleyen yorumları zikretmiştir. Novak'a göre *Dinin* hükmünü çıkarırken rabbiler İbrahim'in evlatlarına dürüstlüğü ve adil olanı yapmayı buyurduğunu[65] göz önünde bulundurmuşlardır. Yine rabbiler *Avoda Zara* hükmünü koyduklarında yılanın Havva'yı Tanrı gibi olma vaadiyle kandırdığını,[66] bunun aslında çoktanrıcılık anlamına geldiğini göz önünde bulundurmuşlardır. Nitekim bu fiilin Tevrat'ta Tufan olayının sebeplerinden biri gibi zikredilmesi de[67] bu bağlamda önemlidir. *Birḥat ha-Şem* hükmüne gösterilen dayanağın zayıf olduğunu söyleyen Novak, Musa'yla diyalogunda Firavun'un Yahve kelimesini aşağılayıcı tarzda kullandığını[68] ve akabinde cezalandırılmasının da rabbilerin bu fiilin yasak olduğu sonucuna varmalarına sebep olduğunu ifade etmiştir. Nuh'la yapılan ahitten bahseden pasajlarda *Şefiḥut Damim* hükmünün açık bir şekilde dile getirilmesinin[69] yanında Mısır'da İbrani ebelerin İsrailoğulları'nı ölümden kurtarmalarından dolayı Tevrat'ta övülmelerinin[70] rabbilerin bu sonuca varmalarını sağladığını belirtir. Novak *Gilluy Arayot* hükmünü koyduklarında rabbilerin Tevrat'ta geçen

[64] Novak, *The image of non-Jew in Judaism*, 29.
[65] Tekvin 18:19.
[66] Tekvin 3:5.
[67] Tekvin 6:11-12.
[68] Çıkış 5:2.
[69] Tekvin 9:6.
[70] Çıkış 1:17.

ilgili pasajları[71] dikkate aldıklarını, ayrıca bu fiilin Tufan'ın sebeplerinden biri olarak görülmesini[72] göz önünde bulundurduklarını söyler. *ha-Gezel* hükmünü koyarken rabbilerin yine alâkalı pasajları[73] göz önünde bulundurarak bu fiilin yasak olduğu sonucuna vardıklarını ifade eder. Nuh Kanunları'nı teşkil eden hükümlerin rasyonel olduğunu düşünen Novak *Ever min ha-ḥay* hükmünün bu bakımdan en zor hüküm olduğunu, ancak Nuh'la ahit yapılmasıyla ilgili pasajda bu hükmün geçmesi sebebiyle rabbilerin bu hükmü de buraya almaktan uzak duramayacaklarını belirtmiştir.[74]

F-Yir'ey Şamayim ve Nuh Kanunları

Nuh Kanunları'yla ilgili bilgilerin yazıya döküldüğü Tannaim döneminde Yehuda bölgesinde çeşitli dini kimlikler mevcuttu.[75] Çoktanrıcılarla tektanrıcılar burada varlıklarını eskiden beri sürdürmekteydiler. Nuh Kanunları'nın çoktanrıcılığı kabul etmediği belli olduğu için buradaki ilgili grup tektanrıcılardan olması normaldir. Bölgede *Yir'ey Şamayim* adlı yaygın tektanrıcı bir grup[76] özellikle uzmanların dikkatini çekmiş, Nuh Kanunları ile *Yir'ey Şamayim* arasında bir irtibatın olmasına yönelik görüşler ileri sürülmüştür. "Tanrı'dan Korkanlar, Müttekiler" anlamına gelen[77] bu ifade Yahudi din

[71] Sara'nın Firavun ve Avimeleh tarafından hareme alınması (Tekvin 12:17, 26:9); Dina'nın tecavüze maruz kalması (Tekvin 34:1-31); cinsel suçları yüzünden Kenanlıların topraklardan atılması (Levililer 18:26-30).
[72] Tekvin 6:12. Bu konuda ayrıca Menasseh okulundan olan Tanna'nın dayanağıyla ilgili açıklamaya bakınız.
[73] Hizmetçilerinin kuyuya sahiplenmeleri üzerine İbrahim'in Avimeleh'e sitemi (Tekvin 21:25); Esav'ın ilk oğulluk kutsamasını çaldığı için Yakup'un kınanması (Tekvin 27:37-38); Rahel'in putları çalması üzerine Lavan'la Musa arasında geçen konuşma (Tekvin 31:19-37); Yusuf'un kardeşleri tarafından çalınarak köle olarak satılması (Tekvin 37:26-27) vs.
[74] Novak, *The image of non-Jew in Judaism*, 29-34.
[75] M.Ö. 1. yüzyıl ve M.S. 1. yüzyıllar arasında bölgedeki dini kimlikler konusu başlı başına araştırılması gereken bir konudur.
[76] Çağdaş kaynaklar olarak Josephus'un eserlerinde ve Pavlus'un mektuplarında bu gruptan geniş olarak bahsedilmektedir. Bu referanslar için bkz. Terence L. Donaldson, *Judaism and the Gentiles: Jewish patterns of universalism (to 135 CE)* (Waco: Baylor UP, 2007), 472-474; Joseph Klausner, *From Jesus to Paul* (çev. William F. Stinespring, Boston: Beacon Press, 1961), 40-42. Devam eden sayfalarda kitap konuyla ilgili bilgi vermeye devam etmektedir.
[77] İfade literal olarak Gökten Korkanlar anlamına gelip nitekim bu bağlamda *Yir'ey Haşem* ve *Yir'ey Elohim* gibi adlandırmalar da geçmektedir. Rabbinik düşüncede Gök kelimesi Tanrı'yı ifade edebiliyordu. Kaynaklardan ilgili örnekler için bkz. Joyse Reynolds ve Robert

âlimlerince bir adlandırma olup ne etnik olarak İsrailoğulları'ndan ne de akide olarak Yahudi olan ama pratikte Yahudilere ve Yahudi geleneğine büyük ölçüde uyanları ifade etmektedir. Tevrat'ta bu isimlendirme, Musa'nın doğumundan önceki dönemdeki bazı kişiler için de kullanılmıştır.[78]

Bu doğrultudaki görüş Muhafazakâr Yahudilik akımının önemli isimlerinden olan Jacob B. Agus[79] tarafından ileri sürülmüştür. Ona göre Rabbinik düşünce evrensel bir bakış açısına sahip olmuştur[80] ve Tevrat'ın tüm insanlara sunulduğu şeklindeki rivayet de buna bir delil olacak niteliktedir. Agus, Tevrat'ta sadece İsrailoğulları'na yönelik hükümlerin yanı sıra tüm insanlara yönelik evrensel prensipler bütünü bulunduğunu ve bunların Nuh Kanunları şeklinde formüle edildiğini belirtir. Agus bu kavramı, aslında pagan kavimlerin kendi kültür ve ritüellerinden vazgeçmeden de Tanrı'nın krallığının gelişmesine katkıda bulunabilmeleriyle ilgili peygamberler tarafından dillendirilen düşüncenin[81] hukuki platformda uygulaması şeklinde tasvir eder.[82] Bundan da anlaşılmaktadır ki Agus, Nuh Kanunları'nın daha önce fikir halinde rabbilerin zihnindeki soyut bir olgudan pratik işlev gören somut bir olguya doğru evirildiği görüşündedir. Agus, bu düşüncenin Yahudilikte tebliğ faaliyetlerini zayıflattığını ifade edip, Nuh Kanunları yoluyla yabancıların Yahudilikteki hükümlerin tamamını benimsemeden sadece Nuh Kanunları'nı teşkil eden hükümlere uymakla "Tanrı'dan Korkanlar" arasında sayılmalarının mümkün

Tannenbaum, *Jews and God-Fearers at Aphrodisias* (The Cambridge Philological Society, 1987), 48.

78 Çıkış 1:17.

79 Hayatı, eserleri ve görüşleri hakkında detaylı bilgi toplayan bir kaynak olarak bkz. *The Essential Agus: the writings of Jacob B. Agus,* haz. Steven K. Katz, (New York: New York UP, 1997).

80 Dikkat edilmelidir ki bu görüş Ferisilere aittir. Zaten Rabbinik yaklaşımı benimsemeyen Saduki cereyanı ise Yahudi milli birliğine zarar vereceği endişesiyle tebliğ faaliyetlerine karşı çıkmıştır. Bu konuda bkz. Sidney B. Hoenig, "Conversion during the Talmudic period", *Conversion to Judaism: a history and analysis* haz. David Max Eichhorn, (New York: Ktav Publishing House, 1965), 40-42.

81 Mika 4:3-5.

82 Jacob Bernard Agus, *The evolution of Jewish thought: from Biblical times to the opening of the Modern Era* (New York: Abelard Schuman, 1959), 67-68.

olduğunu söylemektedir. Yazar M.S. 1. yüzyılda *Yir'ey Şamayim*'in çok geniş sayıda olmasının da bu sayede gerçekleştiğini belirtir.[83]

Ancak bu görüşün zayıf yönü, söz konusu iki kimlik arasındaki benzerliğin boyutudur. Şöyle ki, Nuh Kanunları'na uyanların Nuhi sayılacağından dolayı yazar *Yir'ey Şamayim* kimliği ile Nuhi kimliği arasındaki yakınlığa açıklık getirmemiştir. Her ne kadar şu ana kadarki araştırmalara dayanarak bahis konusu dönemde Nuhi kimliğin var olduğu söylenemezse de teorik olarak bunun varlığı kabul edilse bile bu iki kimliğin birbirine uymamasıyla ilgili dönemin tarihinden veriler bulunmaktadır. Şöyle ki *Yir'ey Şamayim* ile Nuhiler arasında yükümlü olduğu hükümler bakımından da fark vardır. Nuhiler'in uyması gereken belli hükümler olduğu halde aynı şey *Yir'ey Şamayim*'in hakkında söylenemez. Çünkü bunlar rabbilerin otoritesini temel almayıp daha çok kendilerince seçtikleri hükümlere uyuyorlardı[84] ve kurumsal bir kimliğe sahip değillerdi; nitekim Hıristiyanlığın ortaya çıkmasıyla onu kabul edenlerin önemli bir kısmı bunlardandı.[85] Bunu dikkate alarak Agus'un bu iki kimlik arasındaki benzerliğin boyutunu dikkate almadığı, sadece benzerliği esas almakla yetindiği söylenebilir.

Sonuç

Nuh Kanunları'nı Yahudilikte başından beri mevcut olduğunu kabul eden geleneksel görüşün yanı sıra, Yahudi ilahiyatında onun sonradan ortaya çıkmış bir olgu olarak niteleyen ve onun kökeniyle ilgili çeşitli görüşler ileri sürenler de vardır. Geleneksel olmayan bu görüşler

[83] Agus, *The evolution of Jewish thought*, 67-68. Yazar başka bir eserinde İbn Meymun'a atıf yaparak onun "*doğru imana gelmek için paganların söz konusu yedi hükmü benimsemelerini şart koştuğunu*" anlatmıştır. (Jacob Bernard Agus, *Jewish identity in an age of ideologies* (New York: Frederick Ungar Publishing, 1978), 8.)

[84] Bu konuda bkz., Klausner, 43; Saul Lieberman, *Greek in Jewish Palestine*: *Studies in the life and manners of Jewish Palestine in the II–IV Centuries C.E.* (New York: Philipp Feldheim, 1965), 81.

[85] Klausner, 48-49.

günümüz Yahudi entelektüellerinin konuyla ilgili görüşleridir. Bunlar, söz konusu kavramı tarihsel bir olgu şeklinde karakterize ederek onun tarihin belli bir döneminde, bir ihtiyaç ürünü olarak ortaya çıktığı düşüncesini benimsemiş, bunu izah etmek için tarihsel ve sosyal konjektürle bağlantılı deliller ileri sürmüşlerdir. Bu görüşlerin de kendi içinde farklı yaklaşım sergilediğine dikkat edilmelidir. Şöyle ki bunlardan bir görüş belli bir tarih sunmadan Yahudi hukuk sisteminin bölgedeki kavimlerin hukuk sisteminde yer alan yabancılarla muameleyi tanzim eden hükümlerden etkilendiğini ve bunun rabbileri Nuh Kanunları'nın tesisine götürdüğünü söylerken başka bir görüş söz konusu onun tesisini belli bir döneme yerleştirmiştir. Bu somut yaklaşımlara karşı, soyut nitelikli başka bir yaklaşım bu kavramı kimlik bağlamında ele almış, Nuh Kanunları'nın sonradan ortaya çıkmış bir olgu olduğunu ifade etmek için kimlik üzerinden bağlantı kurmaya çalışmıştır. Genel olarak bu görüşlerin güçlü yönleri olmakla birlikte eleştiriye açık yönlerinin de bulunduğu, bu bakımdan konuyla ilgili doyurucu ve kesin bilgi vermekten uzak olduğu söylenebilir.

Kaynakça

Agus, Jacob B., "Review of Pharisaism in the Making", *Conservative Judaism* 28:3, 60-65.

Agus, Jacob Bernard, *Jewish identity in an age of ideologies*, New York: Frederick Ungar Publishing, 1978.

Agus, Jacob Bernard, *The evolution of Jewish thought: from Biblical times to the opening of the Modern Era,* New York: Abelard Schuman, 1959.

Avi-Yonah, Michael, "Lydda", *Encyclopaedia Judaica (EJ)*, 2. bsk., XIII, 294.

Baron, Salo Wittmayer, *A social and religious history of the Jews*, New York: Columbia UP, 1958.

Blech, R. Benjamin, *Geçmişten günümüze Yahudi tarihi ve kültürü*, çev. E.S. Vali, İstanbul: Gözlem, 2004.

Cohen, Boaz, *Jewish and Roman law: a comparative study*, New York: JTSA, 1966.

De-Fano, Menahem Azariyah, *Sefer Asarah Maamarot*, Amsterdam, 1649.

Donaldson, Terence L., *Judaism and the Gentiles: Jewish patterns of universalism (to 135 CE)*, Waco: Baylor UP, 2007.

Feldman, Louis H., *Jew and Gentile in the ancient world: attitudes and interactions from Alexander to Justinian*, Princeton: Princeton UP, 1993.

Finkelstein, Louis, "Some Examples of the Maccabean Halaka", *Journal of Biblical Literature* 49:1, (1930): 20-42.

Finkelstein, Louis, "The book of Jubilees and the Rabbinic Halaka", *The Harvard Theological Review* 16:1, (1923): 60-61.

Finkelstein, Louis, *Akiba: scholar, saint and martyr*, New York: Covici Friede Publishers, 1936.

Finkelstein, Louis, *Pharisaism in the making: selected essays*, New York: Ktav Publishing House, 1972.

Ginzburgh, Yitzhak, *Kabbalah and the meditation for the nations*, haz. Moshe Genuth, Jerusalem: Gal Einai, 5767/2006.

Goodman, Martin, *Rome and Jerusalem: the clash of ancient civilizations*, London: Penguin Books, 2007.

Greenbaum, Aharon, "Şıloşim Mitzvot şel Bney Noaḫ lefi Rav Şemuel ben Hofni Gaon", *Sinai* 37 (1973): 203-221.

Hasanov, Eldar, "Yahudi ahit geleneğinde Nuh Kanunları ve Nuhilik", Doktora tezi, M.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2012.

Hoenig, Sidney B., "Conversion during the Talmudic period", *Conversion to Judaism: a history and analysis*, haz. David Max Eichhorn, New York: Ktav Publishing House, 1965, 33-66.

Husik, Isaac, "The Law of Nature, Hugo Grotius and The Bible", *Hebrew Union College Annual* 2, (1925): 381-417.

Josephus: Complete Works, çev. William Whiston, Michigan: Kregel Publications, 1960.
Kadushin, Max, *Organic Thinking: a study in Rabbinic mind*, New York: Bloch Publishig Company, 1972.
Kadushin, Max, *Worship and ethics: a study in Rabbinic Judaism*, New York: Bloch Publishing Company, 1963.
Klausner, Joseph, *From Jesus to Paul*, çev. William F. Stinespring, Boston: Beacon Press, 1961.
Lehrmann, Manfred R., "Abraham's Purchase of Machpelah and Hittite Law", *Bulletin of the American Schools of Oriental Research* 129 (1953): 15-18.
Lieberman, Saul, "How much Greek in Jewish Palestine?", *Biblical and other studies*, [ed. Alexander Altmann], Cambridge: Harvard UP, 1963, 123-141.
Lieberman, Saul, *Greek in Jewish Palestine*: *Studies in the life and manners of Jewish Palestine in the II–IV Centuries C.E.*, New York: Philipp Feldheim, 1965.
Mekilta de-Rabbi Ishmael, çev. Jacob Z. Lauterbach, Philadelphia: The Jewish Publication Society of America, 1976, I-III.
Novak, David, "The origin of the Noahide Laws", *Perspectives on Jews and Judaism: essays in honor of Wolfe Kelman*, haz. Arthur A. Chiel, New York: The Rabbinic Assembly, 1978, 301-310.
Novak, David, *Law and theology in Judaism*, New York: Ktav Publishing House, 1974.
Novak, David, *The image of non-Jew in Judaism: a historical and constructive study of the Noahide Laws*, New York: The Edwin Melen Press, 1983.
Rapaport, Uriel, *Taamulah datit şel Yahudim u-tnuat ha-hitgayrut be-yamey ha-Bayit ha-Şeni*, Doktora Tezi, Universitat İvrit, 1965.
Reynolds, Joyse ve Tannenbaum, Robert, *Jews and God-Fearers at Aphrodisias*, The Cambridge Philological Society, 1987.

Sanders, Ed Parish, *Jewish and Christian self-definition II: aspects of Judaism in the Greco-Roman period*, Philadelphia: Fortress Press, 1981.
Schultz, Joseph P., "Two views of the Patriarchs", *Texts and Responses: studies presented to Nahum N. Glatzer on the occasion of his Seventieth birthday by his students*, haz. Michael A. Fishbane, Paul R. Flohr, Leiden: Brill, 1975, 43-59.
Schultz, Joseph P., *Judaism and the Gentile faiths: comparative studies in religion*, New Jersey: Associated UP, 1981.
Sifre: a Tannaitic commentary to the Book of Deuteronomy, haz. Reuven Hammer, New Haven and London: Yale UP, 1986.
Smith, Morton, "The Gentiles in Judaism 125 BCE-CE 66", *The Cambridge history of Judaism III: the early Roman period*, haz. W. Horbury, W.D. Davies, J. Sturdy, Cambridge UP, 2001, 192-249.
The Essential Agus: the writings of Jacob B. Agus, haz. Steven K. Katz, New York: New York UP, 1997.
Tşernovitz, Haim, *Toldot ha-Halaḳah: ḳolel şalşelet ha-kabalah ve hitpatḫut ha-Torah şebe-al peh mitoḥ şıroşeyha u-mekoroteyha me-reşitah ad ḫatimat ha-Talmud*, New York: Vaad ha-Yovel, 1945.
Wilf, Steven, *The law before the law*, Lanham: Lexinton Books, 2008.
Yalkut Şim'oni: *Midraş al Tora, Neviim ve Ketuvim*, Yeruşalayim I-II.

Künye:
Hasanov, Eldar, "Nuh Kanunlarının Kökeniyle İlgili Görüşler Üzerine", *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi 1*, (2012): 200-224.